

Kunst en Zorg

Prof. Dr. Tineke Abma

Gemeenteraad Rotterdam, 28 mei 2025

cordaan

Leyden Academy
ON VITALITY AND AGEING

Erasmus School of
Health Policy
& Management

Erasmus

MUSEUM
VAN DE
GEEFT

Transformatie

Onze maatschappelijke visie op gezondheid, preventie en kwaliteit van leven moet veranderen. Het systeem is overbelast en de zorgvraag blijft groeien.

- Toename van het aantal ouderen
- Toename van het aantal jongeren met psychische kwetsbaarheden
- Toename in het aantal mensen dat leeft met chronische ziekten of met meerdere aandoeningen tegelijk
- Groeiende personeelstekorten en hoge uitval onder medewerkers
- Groeiende gezondheidsverschillen op basis van SES

Urgentie

Meer dan 30 jaar internationaal onderzoek wijst op de positieve gezondheidseffecten van kunst en creativiteit en de bijdrage die het zou kunnen leveren aan de transformatie in de gezondheidszorg.

Ondanks een groeiend aantal succesvolle kunst in zorg projecten in Nederland is dit terrein nog gefragmenteerd en blijft het potentieel ervan onderbenut.

Om kunst een structurele plaats in onze gezondheidszorg te geven moet een veld van kunst en zorg worden ontwikkeld.

Wat is kunst in zorg?

Missie en visie

Mijn team en ik gaan uit van de helende kracht van kunst en creativiteit en de positieve effecten van kunst op de gezondheid en welzijn van individuen en gemeenschappen, inclusief de veerkracht van zorgmedewerkers en mantelzorgers.

In onze toekomstvisie is kunst een integraal onderdeel van zorg en welzijn, en wordt het potentieel van creativiteit ten volle benut om de gezondheid van mensen te verbeteren.

Praktijkvoorbeelden in Nederland

Kunst in ziekenhuizen

Kunst in de langdurige zorg

Kunst in het sociaal domein

Museum op Recept

Continuüm van praktijken

Creatieve en artistieke activiteiten in om gezondheid en welzijn te stimuleren.

In uiteenlopende contexten en met een verscheidenheid aan mogelijke strategieën.

Het veld bestaat uit een continuüm van praktijken met overlappende doelen en interacties.

Hoe werkt kunst?

Componenten

- Esthetische ervaring
- Verbeelding
- Zintuigelijke activering
- Expressie van emotie
- Cognitieve stimulatie
- Sociale interactie
- Lichaamsbeweging
- Gezondheidsthema's
- Interactie met zorginstellingen

Respons

- **Psychologisch** (bijv. eigen regie, coping en emotie regulatie)
- **Fysiologisch** (bijv. lagere stress hormonenrespons)
- **Sociaal** (bijv. verminderde eenzaamheid en isolatie, verbeterde sociale ondersteuning en sociaal gedrag)
- **Gedrag** (bijv. meer beweging, adoptie van gezonder gedrag, ontwikkeling van gezondheidsvaardigheden)

Uitkomst

- Preventie
- Gezondheidsbevordering
- Zelfzorg

Zintuigelijke ervaring

Kunst gaat niet om het overbrengen van betekenis, informatie, een boodschap. Wat het kunst maakt is affect, de '*sensation*' die het teweeg brengt. Waarom gaan we anders twee uur in de bioscoop zitten, als we alleen de boodschap van de film wilden weten?

...it is a sensation produced in an encounter between body and event that is 'registered but not necessarily considered in that thin band of consciousness we now call cognition. James Thompson, 2009, p. 120

Verbeelding

Transformatie

‘Rite de passage’

Werkzame Principes Participatieve Kunst

- 1 Gastvrijheid**
Kunstenaars zijn gastvrij en werken gelijkwaardig samen om kunst in het dagelijks leven te verankeren
- 2 Verbinding**
Kunst vergemakkelijkt verbinding met zelf en anderen, maakt sociale interactie mogelijk
- 3 Expressie**
Stelt deelnemers in staat emoties te delen en te verwerken, soms zonder taal
- 4 Transformatie**
Brengt emoties en gedachten in beweging via creativiteit, verbeeldingskracht en flow
- 5 Betrokkenheid**
Engageert en stimuleert, mogelijk via improvisatie of spel, voor levendige deelname
- 6 Talentontwikkeling**
Stimuleert nieuwsgierigheid, ontwikkelt talenten en vaardigheden, boort potentieel aan
- 7 Identiteit**
Genereert zelfvertrouwen, eigenwaarde en empowerment, aangepast aan individuele behoeften
- 8 Menselijkheid**
Biedt ontspanning, vertrouwen, validatie en hoop, is ondersteunend en stabiliserend

Maatschappelijke kosten-baten

Internationaal: positieve rendementen variërend van 1,2 tot 8 pond voor elke 1 pond aan zorgkosten > welzijns- en gezondheidsvoordelen

In Nederland Social Return On Investment Cordaan: elke 1 euro levert 3,6 euro op aan rendement

Vermindering van zorgkosten door af/uitstel van consulten, opnames, minder medicatie en minder bijwerkingen > 'een onsje meer welzijn scheelt kilo's aan zorg'

Oplossing arbeidsmarkt vraagstuk. Kunstenaars in overvloed, lager ziekteverzuim

De toekomst

Veel bottom-up initiatieven, maar fragmentatie van het veld
Ad hoc en niet structureel gefinancierd
Afhankelijk van goedwillende individuen, dus kwetsbaar
Gebrek aan beleid en ondersteunende structuren

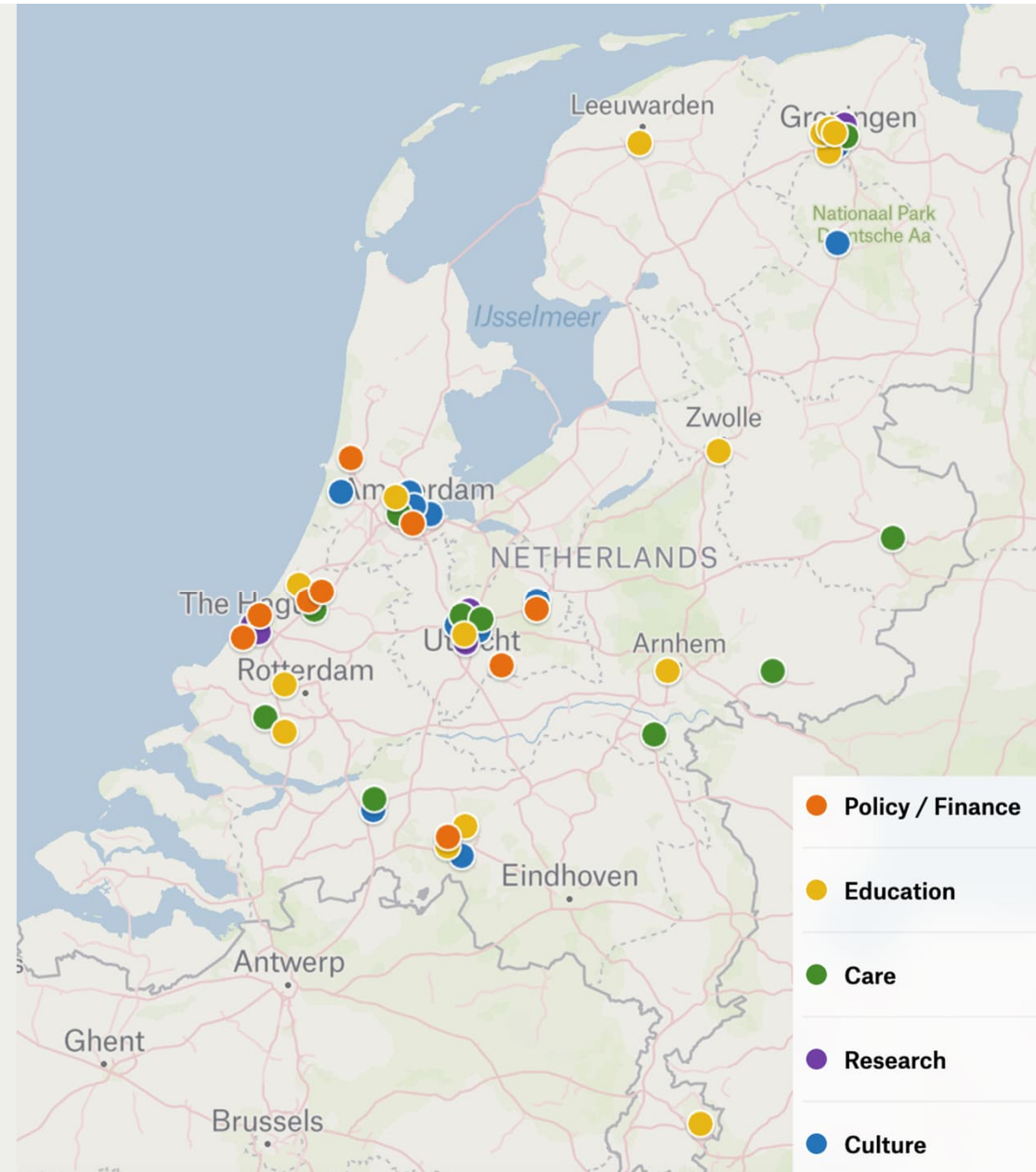
Whitepaper

Gedurende twee jaar hebben meer dan 200 onderzoekers, bestuurders, beleidsmakers, zorgmedewerkers, kunstenaars, ervaringsdeskundigen, docenten en andere belanghebbenden bijgedragen.

50 organisaties hebben de whitepaper ondertekend (zie kaart).

3 rondetafelgesprekken verspreid over het land leverden input.

Meer dan 200 aanwezigen vierden de lancering van de whitepaper.

Nationale agenda

Infrastructuur
opbouwen voor
transdisciplinair
leren, communicatie
en ondersteuning

Op duurzaamheid
gerichte
programma's
creëren

Arts in health
onderzoek
verbreden

Een divers en
verenigd veld
van onderwijs
& praktijk
ontwikkelen

*You can't use up creativity, the more
you use it, the more you have*

Maya Angelou

Meer lezen?

Download de whitepaper via www.artsinhealth.nl

Voor vragen contact abma@leydenacademy.nl

de Kock L, Groot B, Lindenberg J, et al. Improving Collaboration Between Staff, Family Members, and Artists in Long-Term Dementia Care: A Participatory Action Research Project Into Health Care Clowning. *Qualitative Health Research*. 2025;0(0). doi:[10.1177/10497323251316426](https://doi.org/10.1177/10497323251316426)

Groot, Barbara, Lieke de Kock, Yosheng Liu, Christine Dedding, Janine Schrijver, Truus Teunissen, Margo van Hartingsveldt, Jan Menderink, Yvonne Lengams, Jolanda Lindenberg, and Tineke Abma (2021) "The Value of Active Arts Engagement on Health and Well-Being of Older Adults: A Nation-Wide Participatory Study" *International Journal of Environmental Research and Public Health* 18, no. 15: 8222. <https://doi.org/10.3390/ijerph18158222>

de Kock, L. B. C. Groot, J. Lindenberg, G. Struiksmā & T. A. Abma (2023) Making invisible care visible. Ethics and aesthetics of care in participatory arts practices in times of COVID-19, *Research in Drama Education: The Journal of Applied Theatre and Performance*, DOI: [10.1080/13569783.2022.2147817](https://doi.org/10.1080/13569783.2022.2147817)

de Kock, L., Groot, B., van Wijmen, J., Lindenberg, J., Naus, A., Bierlaagh, D., & Abma, T. (2023). The complex nature of boundary work in arts and health: a reflective journey in a social design project. *Arts & Health*, 16(3), 317–339. <https://doi.org/10.1080/17533015.2023.2268644>

Hendriks, A., Woelders, S., & Abma, T. (2024). Playing voices: Building knowledge about caring relationships in an open space. *International Journal of Education & the Arts*, 25(si1.11). <http://doi.org/10.26209/ijea25si1.11>

Liu, Y., Groot, B., de Kock, L., Abma, T., & Dedding, C. (2022). How participatory arts can contribute to Dutch older adults' wellbeing – revisiting a taxonomy of arts interventions for people with dementia. *Arts & Health*, 15(2), 153–168. <https://doi.org/10.1080/17533015.2022.2035417>

Maassen, T., Koek, N., & Abma, T. (2024). Caring, showing, working wood: On the caring dimensions of woodworking. *International Journal of Education & the Arts*, 25(si1.15). <http://doi.org/10.26209/ijea25si1.15>